

ZIDNO SLIKARSTVO, grobna freska s lokaliteta Štrbinci kraj Budrovaca, IV. st. Đakovo, Muzej Đakovštine

vizualnih komunikacija). Prikazuje sve vrste grafičkoga oblikovanja i vizualnih komunikacija u svjetskoj konkurenciji. Na 1. ZGRAF uključen je i natječaj za angažirani društveni plakat i plakat na temu borbe protiv raka, a šesti je obuhvatio izložbu »Počeci modernog grafičkog oblikovanja u Hrvatskoj«.

LIT.: N. Finet, ZGRAF 5. Triennale de la création graphique. Zagreb, Bat (Paris), 1988, 102. V. Fo.

ZIDARIĆ, Marija, kostimografinja (Čakovec, 18. XII. 1924). Završila Akademiju primijenjenih umjetnosti u Zagrebu 1955 (B. Hegedušić). Radila kao profesorica za oblikovanje tekstila u Varaždinu i Zagrebu. Od 1952. radi kostime i lutke za kazališta (J. Gotovac, *Đerdan*; F. Lehár, *Zemlja smiješka*; A. Kovačić, *U registraturi*; V. Stahuljak, *Crveni kišobrani*). Bavi

ZIDNO SLIKARSTVO, detalj freske s Kristovim likom u katedrali Sv. Stošije u Zadru

se slikarstvom i izradom skica za tapiserije te predložaka za tekstil. — Samostalno izlagala u Zagrebu, Varaždinu, Grožnjani i Čakovcu.

LIT.: E. Cvetkova, Marija Zidarić, Retrospektivna izložba 1954–1994 (katalog), Čakovec 1994–95. K. Ma.

ZIDIĆ, Igor, povjesničar umjetnosti i književnik (Split, 10. II. 1939). Diplomirao na Filozofskome fakultetu u Zagrebu 1964. Bio je tajnik Matice hrvatske (1966–68) i urednik njezinih listova i časopisa (»Život umjetnosti«, »Hrvatski tjednik«, »Kolo«). Od 1972. urednik izdanja Nakladnoga zavoda Matice hrvatske, od 1989. ravnatelj Moderne galerije u Zagrebu. Objavljuje studije s područja novije hrv. umjetnosti, monografije, predgovore u katalozima i grafičkim mapama te lik. kritike. Piše tekstove za kratkometražne filmove i televizijske emisije. Jedan je od autora izložbe Nova hrvatska umjetnost 1993. Bio je izbornik hrvatske selekcije za venecijanski Bijenale 1993. i 1995.

BIBL.: Ezeji, Zagreb 1963; Nadrealizam i hrvatsko slikarstvo, Kolo, 1968, 1–2; Hrvatska poslijeratna umjetnost, ŽU, 1968, 6; Apstrahiranje predmetnosti i oblici apstrakcije u hrvatskom slikarstvu 1951–1968, ibid., 1968, 7–8; Emanuel Vidović (katalog), Zagreb 1971; Slikarstvo, grafika, crtež, u katalogu: Kritička retrospektiva »Zemlje«, Zagreb 1971; Ljubo Babić, Hrvatski tjednik, 16. IV. 1971; Slikari čistog oka. Neke težnje u hrvatskom slikarstvu četvrtog desetljeća, u katalogu: Četvrta decenija ..., Beograd 1971; Tkalac na propuhu, Zagreb 1972; Nadrealizam i hrvatska likovna umjetnost (katalog), Zagreb 1972; Apstrakcija i figuracija (katalog), Banja Luka 1975; Antologija hrvatske fantastične proze i slikarstva, Zagreb 1975 (s B. Donatom); Erotika u novijem hrvatskom slikarstvu (katalog), Zagreb 1977; Ljubo Ivančić — slike, skulpture, crteži (katalog), Zagreb 1979; Miljenko Stančić, Zagreb 1979; Ivo Režek (katalog), Zagreb 1980; Matko Trebotić, Schaan — Ljubljana 1981; Božidar Rašica — slikarstvo i scenografija 1932–1982 (katalog), Zagreb 1983; Vjekoslav Parać (katalog), Zagreb 1984; Hrvoje Šercar, Zagreb 1984; Emanuel Vidović — retrospektivna izložba (katalog), Zagreb 1987; Cigla u »Zemlji« 1929–1935 (katalog), Zagreb 1990; Petar Dobrović — retrospektivna izložba (katalog), Zagreb 1990; Jerolim Miše (katalog), Zagreb 1990. — Il paesaggio nella pittura moderna croata 1890–1990 (katalog), Milano 1991. — Granica i obostrano, Zagreb 1996. R.

ZIDNO SLIKARSTVO, slikarstvo vezano uz oblik stijena koje ga omeđuju i ovisno o koncepciji prostora u kojemu je ostvareno. Ono sadržava opće elemente slike, zatvorene u svoj estetski prostor, čije dimenzije nameću mjerilo zidnim slikama. One mogu biti razmjerno velike, pa u svojoj dekorativnoj, narativnoj ili memorijalnoj funkciji najčešće poprimaju monumentalni značaj. Zidne slike mogu uz odgovarajuću perspektivu naglasiti i obogatiti detalje plasticiteta i prostornih sastavnica građevine ili ih negirati u svojoj iluzionističkoj igri, a mogu naglasiti i dvodimenzionalnu plošnost.

LIK ANĐELA IZ PRIZORA
»KRIST U SLAVI«, detalj
freske u kapeli Sv. Stjepana u
Zagrebu

Najjednostavniji, a ujedno i najstariji način zidnoga slikarstva jest slikanje neposredno na samu vlažnu ili navlaženu podlogu živih stijena u špiljama i grobovima, potom na navlaženom tufu ili praporu u hramovima i nadgrobnim spomenicima. Vezivanje uz vlažnu podlogu primjenjivalo se u zidnome slikarstvu najčešće i na različite načine. *Freske* se rade tako da se stavlja više slojeva vapnene žbuke — donji grublji i gornji finiji (1/3 vapna i 2/3 pijeska s dodatkom mramornog brašna), na kojemu se izvođe skice osnovne kompozicije. Po tom postupku (*buon fresco*) mineralne boje otopljene u vodi daju s vapnom i pijeskom (kalcitnim, silikatnim) čvrst spoj i trajnu sliku. Srodne su tehnike *enkaustika* (postupak s dodatkom voska); *secco* — slikanje na osušenoj žbuci mineralnim ili tempera bojama; *fresco secco* — slikanje započeto na svježoj, a nastavljeno na osušenoj žbuci tempera bojama; *sgraffito* — pretežito primjenjivan na vanjskim zidovima zgrada; *stucco lustro* — dekorativno slikarstvo na podlozi od alabastrene sadre i dr. Zidno slikarstvo ide u red najstarijih lik. postupaka; iz paleolitika potječu tragovi vapnenoga namaza i slike na stijenama špilja. U Egiptu se pojavljuje pri oslikavanju grobnih komora, stalna je umj. pojava u Mezopotamiji, egejskoj kulturi, Etruriji, helenističkome razdoblju, odakle

prelazi u ranokršč. umjetnost, a vidljivo je i kroz sve stilove kasnije eur. umjetnosti.

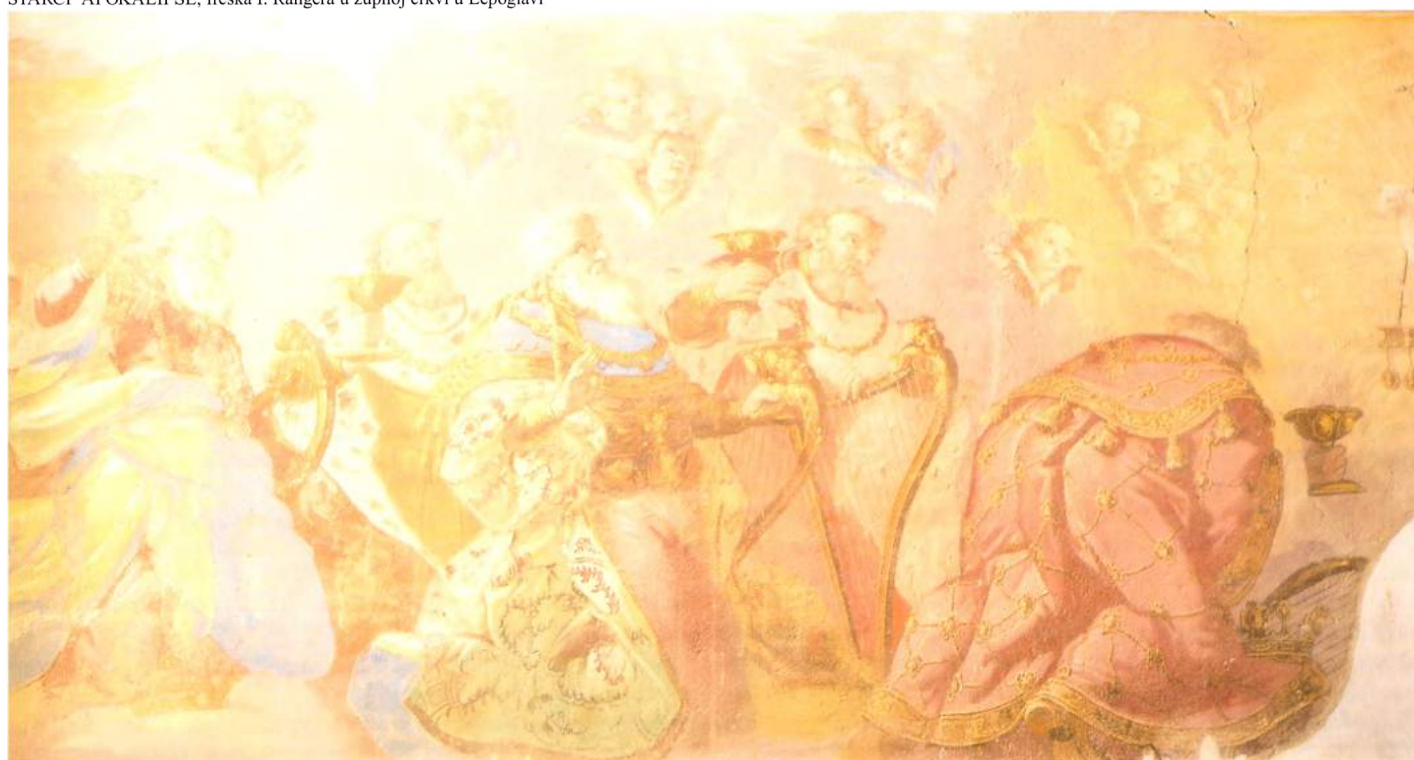
Najstarije z. s. s hrv. područja pripada antici (Zadar, Pula, Vis, Varaždinske Toplice). Mnogobrojni ostaci potječu iz ranokršč. doba (Kapljuč, Marusinac, Povelja, Štrbinci). Premda je to slikarstvo tehnikom i sadržajem vezano za ant. uzore, ono ipak donosi novu simboliku vezanu u prvome redu za slikarstvo katakombi. — Ranoromaničke freske se pojavljuju uglavnom kao ures apsida prvih benediktinskih crkava na našoj obali (Sv. Mihovil nad Limskim kanalom) ili cjelovit ures unutrašnjosti manjih crkava i nadarbina (Sv. Petar Stari u Zadru). Svojim stilskim crtama te freske potječu iz širokoga kruga sredozemnih bizantinizama, no osobujnost njihove slikarske tehnike ocrta rim. naslijeđe i iskustvo helenističkih tradicija (Sv. Agata u Kanfanaru, Sv. Mihovil nad Limskim kanalom, Sv. Mihovil u Stonu).

Romaničko z. s. svojim impozantnim razmjerima i svečanošću sadržaja obilježava poglavito crkve u Istri i Dalmaciji; u kontinentalnim je krajevima dosta rijetko (sakristija zagrebačke katedrale, XIII. st.). U obalnome pojasu freske pokazuju dvojake utjecaje: one s bijelom pozadinom, a takve

MRTVAČKI PLES, djelo Vincenta iz Kastva u crkvi Sv. Marije na Škrilinama kraj Berma
 STARCI APOKALIPSE, freska I. Rangera u župnoj crkvi u Lepoglavi

su rjeđe, očituju još kasnorimske tradicije, što je osobito prihvatilo zap. slikarstvo (Bazgalji, Draguč); osebujna se pak modra pozadina, uobičajena u različitim bizantinizmima romanike, pojavljuje češće. Lokalne tradicije često potiskuju čistoću stilova osobitošću nošnje i pokreta, a ponekad i istodobnom prisutnošću grčkih i lat. pismena. U svetačkoj pratnji omiljelog motiva »Krista u slavi« pojavljuju se često i neuobičajeni sveci (T. Becket 1283, u zadarskoj katedrali). Osim svetačkih legendi zastupani su i prizori iz života (orač u Srimi kraj Šibenika) ili u romanici omiljeli kalendar (Sv. Vincent u Sv. Vinčentu). Iznimna je pojava oslikavanje pročelja; omiljeli lik Sv. Kristofora naslikao je na Peristilu u Splitu majstor *A. Buvina* (1214).

Počeci gotike (XIII–XIV. st.) izraženi su, osobito u unutrašnjoj Hrvatskoj, romaničkim arhaizmima u stilu i ikonografiji (Belec, crkva Sv. Jurja; Lovčić, crkva Sv. Martina) kao i djelima putujućih uglavnom tal. majstora (Zagreb, kapela Sv. Stjepana; Kalnik, crkva Sv. Brcka). Dok je u Dalmaciji nazočnost tal. umjetnika poznata iz arhivske građe, u Istri se očuvalo nekoliko djela (Rokotole, Sv. Pelagij kraj Završja) internacionalnoga gotičkog izraza. Gotičko z. s. zastupano je velikim brojem lok. s raznovrsnim sadržajem i vrsnoćom. U unutrašnjosti Hrvatske ono je vezano uz bogate samostane (Lepoglava, Požega, Bijela) i narudžbe feudalaca za njihove dvorske kapele (Brinje, Ružica) ili ladanjske crkve. Sklonosti donatora odrazile su se i na izbor fresaka koje većinom imaju eklektička obilježja. U Istri su stanovnici malih gradića, okupljeni u bratovštinama, glavni naručitelji zidnih slika; tako su nastala mnogobrojna ostvarenja, razvile se slikarske radionice i, dakako, pojavile lokalne crte u tehnici i sadržajima (Lindar, Barban, Pićan, Žminj, Božje Polje). Od

domaćih se umjetnika ističe *Vincent iz Kastva* (freske u crkvi Sv. Marije na Škrilinama). Krugu srednjoeur. slikarstva sadržajem i vrsnoćom pripadaju freske u pazinskoj župnoj crkvi. U Dalmaciji arhivski izvori govore o domaćim majstorima, a među očuvanim freskama ističu se one na svodu sakristije splitske katedrale, djelo *D. Vuškovića*.

U doba renesanse z. s. zamire na cijelome području Hrvatske, premda se u Istri ipak nastavlja s oslikavanjem crkvice; najznačajnije je djelo domaćega majstora *Antona s Padove* koji je 1529. oslikao crkvu Sv. Roka u Draguču. Osim u crkvama freske toga razdoblja se pojavljuju i u samostanskim blagovalištima s prikazom »Posljednje večere« (Zadar), ali i na svjetovnim zgradama kao što su gradske vijećnice (Rovinj) i ljetnikovci (Dubrovnik). Iznimno mjesto imaju freske iz apsida zadarske katedrale s prizorom »Posljednjeg suda«, koje se pripisuju *A. Meduliću* (uništene u XVIII. st.).

Nova pojava u zidnome slikarstvu Hrvatske je živopis pravosl. crkve; ranim pojavljivanjem i vrsnoćom ističe se živopis manastira Orahovice u Slavoniji (XVI. st.).

Barokno z. s. koje je nastajalo nakon prestanka tur. opasnosti svojim razmjerima i sadržajima govori o umj. poletu čiji su nosioci uglavnom crkv. redovi. Osobitošću stila i bogatstvom sadržaja ističe se prije svega pavlinsko slikarstvo, krug lepoglavskoga slikara *I. Rangera* (Lepoglava, Lepoglavska Purga, Štrigova, Križevci), a slijede ga mnoge crkve po Hrvatskoj koje su oslikali domaći i strani majstori (*A. Lerchinger*, crkva Marije Jeruzalemske u Trškom Vrh; *J. Gonner*, župna crkva u Kutini). Bogatstvu zidnih slika u crkvama pridružuju se sve mnogobrojnije oslikane

KRIST KRALJ, freska I. Dulčića u crkvi Gospe od zdravlja u Splitu

dvorane i kapelice u dvorcima i palačama, pretežito dekorativnog i mitološkoga značaja (Bistra, Gornja Stubica, Donje Oroslavje).

Povijesni stilovi pružaju nove mogućnosti fresko-slikarstvu u crkvama, dvorcima, javnim zgradama. Freske izvede osim domaćih umjetnika (M. Rački, C. Medović, O. Iveković) i mnogi strani majstori. Od javnih zgrada ističe se ureš Hrvatskoga narodnoga kazališta (A. D. Goltz), Nacionalne i sveučilišne knjižnice (V. Bukovac, I. Tišov, R. Auer) u Zagrebu. U razdoblju između dvaju svj. ratova mnogobrojni su radovi J. Kljakovića u crkvama i javnim zgradama. Freske su još radili: I. Dulčić (1959, Split, crkva Gospe od zdravlja), Z. Prica (Topusko), V. Parać (1958, Solin).

LIT.: Lj. Karaman, O umjetnosti srednjega vijeka u Hrvatskoj i Slavoniji, HZ, 1948, 1–4. — C. Fisković, Dalmatinske freske, Zagreb 1965. — V. J. Đurić, Dabrovačka slikarska škola, Beograd 1963. — B. Fučić, Istarske freske, Zagreb 1963. — Horvat – Matejčić – Prijatelj, Barok. — V. Marković, Zidno slikarstvo 17. i 18. stoljeća u Dalmaciji, Zagreb 1985. — A. Deanović i Ž. Čorak, Zagrebačka katedrala, 1988. — M. Mirković, Ivan Ranger i pavlinsko slikarstvo, u katalogu: Kultura pavlina u Hrvatskoj 1244–1786, Zagreb 1989. — B. Fučić, Vincent iz Kastva, Zagreb 1992. — Hrvatsko zagorje i Međimurje, Zagreb 1994. R.

ZIMA, Željko, kipar (Vinica kraj Varaždina, 15. XII. 1946). Akademiju završio u Zagrebu 1970 (V. Michieli). God. 1973–75. suradnik Majstorske radionice A. Augustinčića. Radi sitnu plastiku poetičnih zatvorenih oblika (*Majka i dijete*, 1978; *Sam*, 1994). Izrađuje plakete i medalje osebnim smislom za grafičku čistoću psihološkog prikaza (Vladimir Nazor, 1976; *Muzička omladina Hrvatske*, 1979; *Kralj Tomislav*, 1991). — Samostalno izlagao u Zagrebu. K. Ma.

ZIMONIĆ, Krešimir, crtač stripova i autor animiranih filmova (Đurđenovac, 21. II. 1956). Završio je Školu primijenjene umjetnosti u Zagrebu 1975. Stripove objavljuje od 1975. najprije u studentskim i omladinskim listovima, potom u »Pegazu«, »Stripoteci«, »YU stripu«, »Večernjem listu«, »Modroj lasti«, »Radosti« i »Patku«. Najvažnije su mu serije *Luna* (1975–80), *Nokak* (1979–81, prema scenariju Rastislava Durmana), *Spore* (1983–86, objedinjene u istoimenoj knjizi 1990), *Zlatka* (1984) te *Priče iz davnine* (1989–92, prema prozi I. Brlić-Mažuranić). U svim serijama likovni je naglasak na grafičkome jedinstvu pojedinih tabloa, a tematska zaokupljenost je ženski lik. Jedan je od osnivača i prvi predsjednik Hrvatskoga društva autora stripa, inicijator Salona stripa u Vinkovcima te pokretač i urednik magazina »Patak« (1986). Autor je i šest

crtanih filmova (*Album*, 1983; *Utakmica*, 1987; *Leptiri*, 1988; *Krug*, 1989; *Greetings from Croatia*, 1991. i *Čakaj me*, 1992).

LIT.: Novi kvadrat, Pitanja 1979, 10. — Salon stripa Vinkovci '92 (katalog), Vinkovci 1992. D. Mn.

ZLAMALIK, Vinko, povjesničar umjetnosti (Gradačac, 21. XII. 1923 — Zagreb, 22. I. 1991). U Zagrebu je diplomirao 1953. i doktorirao 1984 (*Bela Čikoš-Sesija*). God. 1953–90. radio je u JAZU, najprije u Kabinetu za numizmatiku i medalje, a od 1958. u Strossmayerovoj galeriji starih majstora gdje je od 1964. bio ravnatelj. Jedan je od osnivača Društva povjesničara umjetnosti Hrvatske (1954) i urednik izdanja društva, zbornika »Peristil« (1971–90) i lik. biblioteke. Istraživao je stare majstore, modernu hrv. umjetnost, poglavito opus B. Čikoša-Sesije, secesiju i simbolizam te medaljersko stvaralaštvo; prvi je objavljivao pov. preglede hrv. medaljerstva. Organizirao je izložbe medaljerstva, starih majstora, modernih hrv. umjetnika (J. Miše, Lj. Babić, Z. Šulentić i dr.) i važnih donacija (J. J. Strossmayer, A. Topić-Mimara, Julije i Marijana Čikoš i dr.).

BIBL.: Izbor djela Galerije slika i Osječki krug (katalog), Zagreb 1961; Vittore Carpaccio, Bulletin JAZU, 1963, 3; Bela Čikoš Sesija (katalog), Zagreb 1964; Medalja u Hrvatskoj (katalog), Zagreb 1964; Paolo Veneziano i njegov krug, Zagreb 1967; Ljubo Babić, Zagreb 1968; Odaabrana djela iz zbirke Ante Topić Mimare (katalog), Zagreb 1969; Spomen zbirka Bele Čikoš Sesije (katalog), Zagreb 1976; Vilim Svečnjak (katalog), Zagreb 1979; Memorijal Ive Kerdića (katalog), Osijek–Zagreb 1980; Kroatische Medaillen und Kleinplastik 1906–1979 (katalog), Berlin 1981; Strossmayerova galerija starih majstora (katalog), Zagreb 1982; Bela Čikoš Sesija—začetnik simbolizma u Hrvatskoj, Zagreb 1984; Branko Bahunek, Zagreb 1984; Strossmayerova galerija, Zagreb 1985; Dragan Plamenac — izložba darovanih umjetnina (katalog), Zagreb 1986; Slikari i kipari članovi Razreda za likovne umjetnosti JAZU 1886–1986 (katalog), Zagreb 1986; Donacija Josipa Kovačića (katalog), Zagreb 1989; Zbirka Bauer (katalog), Zagreb 1989; Umjetnine iz donacije Vinka Perčića (katalog), Zagreb 1989; Katarina Henc, Zagreb 1990; Ivo Vojvodić, Zagreb 1991; Zbirke umjetnina dr. Đure Kokše — ususret Metropolitanskoj galeriji, u katalogu: Sveti trag, Zagreb 1994.

LIT.: In memoriam Vinko Zlamalik, Vijesti MK, 1991, 1–4. — D. Vandura, Vinko Zlamalik (1923–1991), Ljetopis HAZU, 1992, 95. — B. Mesinger, Vinko Zlamaliku in memoriam, u katalogu: Peti memorijal Ive Kerdića (posvećen Vinku Zlamaliku), Osijek 1993. V. Fo.

ZLARIN, otok u šibenskome arhipelagu s istoimenim naseljem. Sa Zlarina, prema nekim autorima, potječe kamena sjekira iz srednjega neolitika. Na nekoliko položaja nađeni su grobovi iz rim. doba te jedan nadgrobni natpis. Pokopi u amforama ili zidanim grobnicama (krovni crijev, kamene ploče) upućuju na kasnoant. podrijetlo; u uvali Bučina ostaci zido-